

IV.

ЛИСТИ УКРАЇНКИ.

ДВІ СЛОВІ ОДЪ НАСЪ.

Неразъ доводилось намъ читать, по московськихъ щоденникахъ, листи, які пишуть московські прості люде до своїхъ родичівъ, чи то до кого-иншого, а ще, здається, ніколи не було показано у печаті, якими листами подає обь собі вісті нашъ Український простий людъ.

Коженъ народъ має свій поглядъ на життя, на людей, на природу, посередъ якихъ пробуває; кожне слово, коженъ предметъ, кожна година життя, оддається въ умі и серці увъ одного народу такъ, у другого инакъ: съ цего-то коженъ народъ виповідає свої думки, свій поглядъ—по-своєму, своїмъ власнимъ складомъ; тимъ-то й мова у кожного народу своя,—бо въ мові все життя народне, якъ небо въ воді, одбивається.

Правда, усі люде—брати рідні межі собою; и що можна сказати на одній мові, тежъ саме можна переказати и на другій: *те жъ саме*, да тільки *не такъ—саме*; можна ходить и въ чужихъ чоботяхъ, и въ чужій одежі, коли до того дійдетця: да чи такъ же то вонъ буде лічить, якъ своє власне?

Недавно, оце,—спасибі одному нашому приятелю,—дойшли до нашихъ рукъ два листи нашої землячки, питимої щирої українки, Марусі Т. Зъ правобочної України, одъ Каніва, зъ-по-надъ самого Дніпра, завела її доля ажъ надъ холодною Ніву, у Питербурхъ; гарну й молоду квітку, вищепену, на—волі, яснимъ полуденнимъ небомъ, доля пересаділа у камяну столицю, що збудовалась посередъ Финського болота, підъ сіримъ неприязнимъ небомъ...

Прислухаймося жъ, якъ виповідається въ листахъ наша селянка *черезъ годъ* розлуки зъ своїмъ ріднимъ краємъ, изъ своєю родиною.

Маруся Т. прибула сюди неграмотною. Печатаємо листи її зъ тою жъ самою вимовою, яку изнайшли въ нихъ, не переміняючи и не викидаючи ні одного слова.

Дуже подякуємо, якъ хто ще пришле намъ листи нашого коханого люду. *Ред.*

І-ИЙ ЛИСТЪ.

Здоровинькі були, моя ненько, моя рідна родинонько, моя свята Українонько! Будьте здорові изъ святимъ літичкомъ усі! Поздоровляю я васъ изъ Причистою,—бо Спаса минувъ; а якъ минувъ Спасъ, то минуло и святе літичко изъ своїмъ запашливимъ цвітомъ, изъ своїмъ тепленькимъ дұхомъ, изъ квіточками. Та вже жъ, мабуть, й житя пожали и въ коши поклали, и травицю покосили. Искажіть мині, моя рідна родинонько, чи ви весиленько та здоровенько це літичко ижжили, чи ні? Хочитця знати мині... чи може такъ, якъ ми на чужій чужині, що ни знаємъ, коли наставало святе літичко, а коли минуло; бо тутъ усе холодно та дощі йдуть, то намъ тільки теперъ и рай одчинивсь. О, Господи Боже мій, який рай! матіночко моя рідниенкая, яка я типеръ весиленкая! Про цей рай розказать... Ось постойте—лишинь, я вамъ усю свою пригодоньку розкажу про цей рай, який намъ Богъ давъ. Отъ—що.

То усе Григорій Миколаєвичъ низдужавъ, сердешний, а я була у чужихъ людей—училась плати шить; бо тіхъ нима людей, у котріхъ я була зимою: (вони поїхали на Україну изъ Богомъ,—добрі були, спасибі їмъ!) А мене Грицько Миколаєвичъ оддавъ до цاپівъ ниокаяннихъ, щобъ більше навчиця, щобъ було єъ чимъ їхать до-дому. Та я сама бируся, щобъ ни дурно була у цєму болоті, та й Гриць усе на мене здоровья убивъ, сердешний, до мене ходячи та за мою науку клопочучи. И частенько приходить до мене,—и гулять ходимо вкупі; бо я, одколи тутъ, та сама ни хожу, бо якъ би пішла, то бъ назадъ ни вирнулаєъ:—заблудила. Бо тутъ така проклята прірва, що тільки чортівъ загонить, а ни людей,—та й чортъ краю ни найде. А хотъ и підимъ, то що побачимъ?—Дорога каміна, стіни муровані, хати виликі, що єъ піввиретви завздівшки буде одна; та нима ні двора ні кола, ні садочка, ні травиці; то що жъ? куди ни глянь, то чужий край, чужі люди,—то на що подивнєся, чимъ порадуєся ради літа? А голодній кумі, то й хлїбъ на умі,

то такъ и мині: хочъ тутъ и золото є, то мині байдуже, а якъ би садочокъ та травця, то й рай. Господи! частенько про свою Україну згадую, що такъ тамъ гарно та весило, та зелено,—Боже мій! А я тільки й побачила рай на Маковія,—та й рай, моя матінко! Я, на Маковія, устала раненько, прибралась гарненько,—такъ—якъ и дома,—та ни до церкви,—та и сіла шить, (бо тутъ и у неділю роблять). Сижу та на віконце поглядаю. Коли—гулькь: приходить Грицько та й каже: »Це ви робите?! А я думавъ, що ти у церкві. Я бъ хотівъ, щобъ до церкви піти:—ти бъ побачила, якъ тутъ святять воду«. А мині й на руку ковінка, що я изъ радощівъ ни знала, якъ и вдягтись. Миршій удяглась й пішли. Ну, що жъ тамъ, моя родинонько, бачили, то ниможна и розказать. Що тамъ було людей, пошівъ, чинцівъ, и найстаршихъ, то хіба тільки у Києві їхъ більшь є, та одного видуть підъ руки, а той хрестъ диржіть на голові. А по самімъ пєреду, чотири другого хреста нислі:—двое нисли, а два палицями піддержували, щобъ ни хилився на—бікъ. Оце такъ діялось, якъ до води йшли. А на воді стоявъ величєнный байдакъ, чирвонымъ сукномъ оббитий: такъ попи, чинці и найстарші пани туди пішли та святили воду.

Такъ ми після цєго пішли на кладовище, туди, де першъ Батькова Тарасова Шевченкова могила була. А тамъ, а тамъ, моя родинонько! Боже мій, якій рай! и ни бачила такого. Які тамъ могилки, у ліску, у квіткахъ, и на кожному хресті вінки повішані.

На могилі Тарасовій теперъ стоїть чорний плисківатєнєкий рівний камінь, трохи вище чоловіка,—гарненько виточєний, ажъ виліскуєця; зверху золота банька и хрестикъ золотий. А зъ обохъ боківъ золотомъ повиводино слова; якъ зайти зъ нігъ, то читаєшь: *Иванъ и Михайло Богомоли*. Михайло вмеръ 20 квітня. Грицько казавъ, що вінъ бувъ студєнтъ, померъ за шість днівъ передъ тимъ, якъ підняли Тараса зъ могили провадить на Україну; викопали рядомъ яму. и поручъ зъ Тарасомъ полежавъ пять день. А Иванъ, 30 роківъ, померъ 29 травня и лягъ у Тарасову могилу. Якъ станєшь въ головахъ, то читаєшь: *миръ праху чеснихъ тружєниковъ науки* и Тарасове слово: »Нехай спочивають! Тільки їхъ и долі, що рано заснули.« Сердєшні, якъ мині їхъ жалъ! вони обидва молоді, одбились відъ роду, такъ якъ и я; склипили очі и полягли на чужині. Нихай імъ перомъ земля! И дуже тутъ гарно: и церковця, и гай величєнєкий, и лугъ зеленєнєкий; а далі слобідка и край моря по-

чинає, и далеко-далеко виднієця море. И огороди є; у городахъ чого тамъ нимає?! Чого душа забажає, то усе є: и бураки, и капуста, морквиця, огірочки, стрючечки, квасоля, кантопля,—и усе, що згодне для господи:—тільки батька та матирі нимає. Якъ би родина, Господи, то можна и раємъ назвати, бо такъ гарно шо ниможна! Якъ ми прийшли, то я закричала: рай, рай!—и ходила,—ни знаю якъ любовалась тими квіточками; та цілий день любовались тимъ усімъ. Тамъ продають и намисто,—такъ мині Грицько купиць разóчокъ блакитного, на память Батька Тараса. И такъ нагулялися, що на велику силу до-дому приплугáнилися.

Оце усе було на Маковія.—Ваша *Мáрія* изъ Грицькомъ. Кланя-ємось усімъ: батькові, матирі, братамъ и сестрамъ. Нивістці изъ сїномъ и усєму родові, и нашому доброму приятелеві: дуже я дякую,—що мене не забуває.

Прощайте! Спасибі, що прислали білетъ (паспортъ.) Матінко моя! вибачайте, що такъ довго листу ни подавала.

А тиятки ни продавайте...

II-ИЙ ЛИСТЪ.

Здоровинькі були, мій таточку и матінко моя любі, ріднесинькі! и братіки й систриці, и нивістонько Хтодосю зъ Ромáнцемъ, и вся люба родино, моя ріднесинька Україно!

На Спаса були ми у знакомихъ, у нашихъ людей, и обідали, и дуже гарненько було. Спасибі їмъ, добрі люди:—зовсімъ такий обідъ, якъ у насъ на Спаса: и мидокъ, и пирожечки, и усє. Господи, якъ гарнісінько та весилісінько було! И тутъ я усе розказала про свою науку и про тихъ цапівъ ниокаяніхъ, де я училась,—що які-то люди нипевні! що понаниваюця, та бьюця, та лаюця погано, що ни можна и сказати! Такъ я Грицькові Миколаєвичові ни казала, бо вінъ сердешний усе низдужавъ, и безъ моїхъ розговорівъ єму тяжко було; такъ я боялась, щобъ єго ни потурбувати та й ни казала, бо трудно єму було. А теперъ,—хвалять Бога милосердного,—здоровъ, такъ я усє розказала; а вінъ пішовъ та добре вилаявъ їхъ, а мине одибравъ одъ тіхъ людей.

Що ви мині білетъ прислали, спасибі вамъ що такъ скоренько, такъ—що саме на чергу було, бо Григорій Миколаєвичъ у другихъ поставивъ мине,—такъ треба.

Та ще Грицько сказавъ, що коли хочъ, то поїдьмо у монастиръ, —тутъ нидалечко; вирстовъ двадцять одъ гóрода є слобідка и тамъ монастиръ, и зовеця Сергій,—то поїдьмо,—на машину сядимъ. За одинъ часъ тамъ будимъ. Такъ я до цёго торгу й пішки, та й пішли до катаржного коника, що по сухій дорозі літає такъ—саме, якъ той, що одъ Кіива по Дніпру:—що якъ сіли, то закричавъ та засвиставъ, та якъ политівъ, то й птиця такъ ни полить, моя родинонько!—и ни стампились, якъ и периліти. А тутъ, а тутъ, моя ненько рід-
 ненька! О, Господи Боже мій, чого тутъ нима! поле велике, лісь здоровий, море широке далеко синіє—стілько очима ни скинешъ,—якъ небо блакитніє; и церкви хороші, и хати трошки похожи на наші, и люди убогі, и травця зилєніє, и жито половіє; такъ якъ глянъ, то поле и море и лісь и скрізь рівно, хочъ бокомъ котись,—такъ, Господи, якъ хороше... просто, рай! Що хожу, що люблюсь—ни налюбуюся, що дивлюся—ни надивлюся; щó, Господи! усе знайшла... тілько, тілько одні родиноньки ни найшла, моя матінко, моя рід-
 на родинонько, моя свята Україновько! Господи, якъ міні подобалось, що такъ гарно! И я така рада була, що Грицько, дивлячись на мене та й каже: »коли тобі подобалось, то останься тутъ: про-
 вітрись після цашинного духу на вільнімъ повітрі; и будишъ до церк-
 кви ходить молитися Богу за батька й неньку и усю родиноньку, щобъ були здорові, а для себе просить у Бога талану, и на поле ходитимешъ; а я буду приїздить одвідувать тебе.« Такъ я оце, якъ почувла, моя матінко, то ажъ прихристилась, що у такому раю зостануся! Такъ Грицько сторгувавсь зъ людьми за те, що я буду у їхъ (*у чужихъ людей*), то по гривинку за сутки:—що своє їсти, а тілько у їхъ почувати. То ми думали, що на тїждень я остануся, ажъ, хвалить Господа милосердного, що місяць пробула, та й ни хочиця у городъ їхать; бо Грицько привізъ на спідницю, на корсетъ, на хвартушокъ, и полотєнця на сорочечки. То я поки пошла та листи вамъ написала, такъ стільки прійшло: цілий місяць! Спасибі Богу и Грициві! бо дуже весилєнько прожила, такъ, нінає на Вкра-
 іні побула и усе те бачила. Бо якъ сижу сама собі у кієнаті, у вечірі, то дівчатка нєть хлопцями идуть изъ грибовиці и співають, —и дуже міні Україну напоминають, що буває такъ, що й заплачу. И згадаю, щó ви тамъ, моя матінко, робите, що ви сами. А то—
те у лузі а те (вє) тиреплузі, та й нікому й дома. Щось ви и за батька нагадали: може не здужають, борони Господи. Або може...

О, Боже мій милостивий! частенько те усе перидумаю, що ви написали, та й заплачу,—що яке вамъ горе... Охъ, Господи! сімь виликої переведеця ні на що. То Горпину оддасте, якъ добрі люди трапляюця; та уже пора бъ у добріхъ людей и Оникія жинить. Та що буде за козакъ, що дасця Горпині підъ корито підвернуть; я бъ бувше нимъ, ни дався; та що й казать: Горпина—кóзирь-дівка, хочъ куди! та підверне. Бо її и Гриць дуже хвалить, що, каже, якби її стільки поучить, якъ мине учять, то бъ вона *у гóру пловала, а въ ротъ хватала*; а я такъ ни вмію. Та що! за це нічого: якъ Богъ давъ, такъ и буде. А ви оддавайте изъ Богомъ,—нихай Богъ помага,—аби було защо; а міні напишіть, коли буде висія:—то я заспіваю та й заплачу, бо жалько васъ, моя ненько, що нікому вамъ робити того діла, я бъ примогла (приміла) политіла помогти вамъ робити того діла. Бо, хвалить Господа милосердного, міні нічого и Бога гнівить, міні добре,—мине и жалують; аби тільки Гриць здоровъ бувъ. А вамъ то, Господи, я знаю, якъ тамъ; та й щожъ робить. Горюйте, поки я навчусь, та приїдимъ, то тоді вамъ полегшає. Я буду васъ жалувать и шанувать,—аби тільки васъ живіхъ застать. Що жъ робить? Божа воля: такъ Господь давъ, щобъ намъ порізняця: вамъ поклопотаця, а міні на чужині побути, та побачить, якъ чужі люди живуть, та якъ жъ чужими людьми обвіртатись. А якъ Господь поможе приїхати та зїхатись до-кўпи, то й побачите, що такъ ніначе єъ того світа вирнулась и усе те бачила, що у пеклі робиця: Така свята та Божа буде ваша дочка Марійка. Тоді усі здивуетесь, що де та ділась гордиєть, де ті примхи, де дурний розумъ? Усе те осталоє въ чужіхъ людяхъ! Бо чужі люди зроблять зъ дурного розуєного, а злого—доброго. Тільки ви ни журітеєь, моя матінко, та й людей ни слухайте, хто що ни говоритиме, бо люди Бóжі собаки, то вони скажуть, що її на вирбі груші ростуть; та ні пакъ!—*ни єъ ті взулась*. А ви на одного Бога надійтеєь. Та й просіть, щобъ Господь давъ здоровья Грицькові, та й міні памьять навчиця. А якъ би памьять добра, то бъ чого тільки ни можна навчитись! А коли бъ ви знали, моя родинонько, якъ весило на світі жить, якъ що умієшь. Що більшь умієшь, то такъ ніначе більше світа бачишь. Такъ само, якъ я більше читаю, то мовъ більше світа бачу; и такъ само усяка наука. Я бъ усе́го навчилась, и охота є, та кибети нимає,—такъ—що Господи! що хочъ—Божа воля. Уже Грицько, сердешний, дуже турбуєця, щобъ изъ мене були люди, та

я й сама бирусь що можна, та й вінъ, сердешний, біга, клопоче за мою науку и щобъ я нискучала міжъ цапами. Ось я типеръ дѣ! ажъ за двадцять верстѣ; то вінъ приїздить що—ниділі або сиредъ тижня прилітять та усѣго понавѣзе, якъ орелъ до дитини. Бодай добре було! Спасибі Богу и вамъ, и Грициві: мині ниможна сказати, що горе; поздоровъ Боже тільки Грицька, то бодай ни казати.

Ходимъ и гулять, и у царськимъ гайку були (въ Стрільнинськимъ саду) и багато бачили квіточокъ, та ще дѣ-чого; та за це нічого говорить, бо я вчора що бачила! И на море хожу сорочки попраць; та я дукачикъ тамъ найшла, коло моря. И до церкви ходимъ, за васъ Бога молимъ, щобъ були здорові. Та разъ побачили, що продають сливи—ўгорки (*венерки*), а Грицько спитавъ: »по чому диятокъ?« Каже: »по два злоти«. А я кажу: »одъ смерти!« И такъ—само и груши. А якъ борщу заманеца, то й карбованецъ убиреца,—та ще такий и ни буде, якъ дома. Ну, то бачите яке тутъ житя. Такъ—якъ подумаю, та ажъ серце заболить. Та що! *Хотіла баба вірви, та у-силу сама вирвалася;—чи буде, бабо, решито, чи ні, а обичайки ни стане.* Та, зъ оцїмъ словомъ, прощайте и зоставайтесь здорові усі! Вибачайте, шо такъ довгенько ни писала, моя ненько; а типеръ читайте здоровенькі, и розбирайте, а за єною ни скучайте; бо знать, що ви дуже журитесь, або який клопіть є, бо що—ночі я васъ бачу. Дуже мині жаль, що Улянка низдужа,—нихай її Господь милує. А Горпині—нихай Богъ помага на усе добре. А Оникій нихай здоровъ буде, бо я учора заплакала за єго, якъ почула, що у некрути братимуть:—дуже мині жалько єго, сердешного. Та й усіхъ жалько:—тяжко скучаю.

Спасибі вамъ, моя ненько,—и нашому доброму приятелєві, и усій родині, и святій Україні. Спасибі, моя Матінко, мое серденько, моя ластівко, моя зозуленько, моя рідненькая! Мій Таточку, мое серденько, мій голубчику, мій ріднісінький! Мої братіки, мої соколики, мої орли сизокрилі, мої рідні брати милі. Мої сестриці, мої перепилиці, мої пташечки щебетливі, мої сестриці рідні милі! Моя нивісточко, мое серденько, моя орличко, моя ріднісенька, кумо, мое серце Хтодосю! гляди мого сина—мого козака Романа, люблю мою дитину, мого хрищенника: я бъ до єго политіла, якъ бй мала крила. Спасибі вамъ, моя родинюнько, що я такъ зъ вами наговорилася: такъ, піначе усіхъ побачила. Прощайте! Оставайтесь здорові. Кланяюся я усімъ: батькові, матері, Юхимові, Оникієві, кумі Хтодосі, Горпині—сестрині,

Уляні—сестриці, сину Ромánцеві, Ганнусі сестриці, Палажці—сестриці, Домасі сестриці, дядькові, дядині зь дітками, тітці Хроківні, и тітці Генисі, и усімъ, усімъ добримъ людямъ.

На Здвигеня, я була у церкві и усе бачила, якъ хреста воздвигали. Господи, Господи! якъ то хороше! такъ, ніначе на небо душу писли! Такъ якъ чинці заспівають, то мовъ тебе на крила піддїймають; такъ гарно, що ниможна и сказати! *Марійка.*

Прихильно кланіюсь тітці Павлюківні, *старшиницї* Марусі, бабі Артемисі, бабі Протянчисі, свасі, сватові, и усімъ Пікарцямъ. И Зиліньсківі Мотрі—щобъ угірки родили, Якиліні Кравцівні—спасибі їй, що батька Тараса шанувала—надъ нимъ співала; ми частенько її дякуємъ за те. И Гапці моїй подрузі, кумові Панікратові и Золотаренкові и Золотарівні. И поклоніця, моя ненько, моя рідненькая, усій родині, и святі Україні. А ти, Гършино, поклонися усї молоді чиядні, а ти, Оникію, поклонися козакамъ—парубкамъ и Горпининому жинихові. А ти, кумасю—серце, поклонися молодімъ молодиямъ, та й усімъ, та й прощайте! Оставайтесь здоровенькі.

Я учора за усіхъ Бога молила и на молебінъ давала щобъ здорові були: на папірець записала, и читали; серце мое звислилось, якъ почула, якъ називали мою родину;—бо я скоро поїду у городъ, у науку, бо й такъ забарилась. Спасибі вамъ, моя родино; не продавайте телятки, бо ми дуже раді, що хочъ на хазайство заклунулось:—нихай буде хочъ бичокъ; а хто глядитиме и напуватиме, то ми такого гостинця привиземо, що ну! Спасибі вамъ, моя родино, живіть изъ Богомъ! Ми, дякувать Богу, здоровенькі; тільки у мене зуби болять, та кося лізуть: кажуть, тутъ така вода и таке повітря. Ваша *Марійка.*

Пишіть и намъ скоренько. Гриць вамъ дуже, дуже кланяєця. Напишіть, чи мали який прибутокъ изъ садочку, чи ні? Вибачайте! *Марія.*

УКРАИНЦЫ ВЪ ВОСТОЧНОЙ СИБИРИ.

Въ сентябрьской книжкѣ *Основы* 1861 года, мы сообщили свѣдѣнія объ Украинцахъ, переселенныхъ, съ мѣста родины, въ Оренбургскую и Саратовскую губ. Теперь, благодаря земляку нашему, А. Я. Макарову, мы имѣемъ краткія, полученные официальнымъ путемъ, свѣдѣнія объ Украинцахъ, живущихъ въ Восточной Сибири.

Въ Нерчинскомъ округѣ, въ Татауровской волости, Украинцы составляютъ цѣлое, *Николаевское*, селеніе. Они происходятъ отъ переселенцевъ изъ Харьковской губерніи, которые, въ концѣ минувшаго столѣтія, выселились первоначально на Кавказъ, а въ началѣ нынѣшняго—въ Восточную Сибирь, куда прибыли 1805 году, выбравъ предварительно, чрезъ своихъ довѣренныхъ, мѣста въ верховьяхъ рѣки Ингоды, гдѣ и устроили помянутое селеніе. Переселеніе ихъ сюда было добровольное, но по какимъ побудительнымъ причинамъ—это неизвѣстно, и они сами не помнятъ. Впослѣдствіи, когда поселеніе увеличилось, часть его образовала, въ 15 верстахъ выше Николаевского селенія, особый *выселокъ Тавгинскій*, по имѣни рѣчки «Танга», которая тутъ протікаетъ. Этотъ выселокъ не имѣетъ значенія отдѣльнаго селенія и во всѣхъ общественныхъ и казенныхъ дѣлахъ самое селеніе и выселокъ составляютъ одно цѣлое.

Въ настоящее время, въ Николаевскомъ селеніи, 145-ть дворовъ, жителей мужескаго пола—646, женскаго—616; въ Тавгинскомъ выселкѣ—дворовъ 38, жителей муж. п.—149, ж. п.—165. Сверхъ того, по недостатку земель, а также и по другимъ причинамъ, выселилось, изъ Николаевского селенія, въ другія селенія вплоть до г. Читы, въ разное время, 48 семей, въ коихъ нынѣ, надо полагать, приблизительно, до 600 душъ обоего пола. Николаевское состоитъ почти исключительно изъ Малороссіянъ.

Въ обычаяхъ, одеждѣ и языкѣ, народъ сохранилъ много украинска-

го, но есть уже значительная примѣсь великорусскаго и мѣстнаго инородческаго.

Главное мѣстопребываніе ихъ находится, какъ выше сказано, въ верховьяхъ р. Ингоды, въ 175 верстахъ отъ областного г. Читы. Занимаются они хлѣбопашествомъ по-преимуществу; землю воздѣлываютъ плугомъ, частію сабанами на быкахъ (волахъ). Земледѣліе у нихъ въ хорошемъ положеніи, насколько это возможно по удаленности ихъ отъ всего, что способствуетъ къ улучшенію земледѣлія; но скотоводство не вполне удовлетворительно по недостатку сѣнокосныхъ мѣстъ—сравнительно съ другими селеніями. Жители занимаются еще, въ осеннее время, добычею звѣря и кедровыхъ орѣховъ; но эти двѣ промышленности не составляютъ для нихъ большой важности.

Мѣстность представляетъ *степь*, перемеженную въ различныхъ направленіяхъ увалами, на которыхъ мѣстами остался березнякъ, тщательно разрабатываемый подъ новыя пашни. Самое селеніе стоитъ въ 6 верстахъ отъ р. Ингоды, при озерѣ, и ничего живописнаго не представляетъ, равно — какъ и выселокъ Тангинскій. «Къ особенностямъ народа» (сказано въ официальной бумагѣ), «нужно отнести то, что онъ трудолюбивъ; въ немъ *проглядываетъ* сомолюбіе, иногда доходящее до грубости; онъ трудно роднится съ великорусскимъ населеніемъ, которое, впрочемъ, во всѣхъ отношеніяхъ стоитъ ниже этихъ малороссійскихъ потомковъ.»

ЕЩЕ О ДѢТСКИХЪ СЛОВАХЪ.

Въ 8 книжкѣ Основы 1861 года была помѣщена замѣтка г. Яценка о дѣтскомъ языкѣ и при ней собраніе дѣтскихъ словъ (всего 43). Онъ, какъ замѣтилъ и самъ г. Яценко, далеко не полонъ, и я сообщаю теперь нѣсколько дополненій къ нему. Г. Яценко говоритъ, что дѣтскихъ словъ не болѣе 60, но я знаю ихъ больше (у г. Яценка приведено 43, да у меня добавлено 38), а навѣрное есть много еще неизвѣстныхъ намъ обоемъ, и желательно, чтобы знающіе дополнили насъ.

Въ свой словарикъ я вношу и уменьшительныя отъ обыкновенныхъ словъ, но употребляемыя исключительно въ разговорахъ съ дѣтьми, напр., *руця*, *язѣ*, и т. п. Впрочемъ, такихъ есть нѣсколько и у г. Яценка, напр., *кѣця*, *дѣдя* (у насъ, въ Тарашѣ Кіевской губ. — *дядѣ*), *мѣма*, *мѣня*, и т. д.

А-дѣ-ти! } Такъ говорятъ дѣтямъ, когда онѣ играютъ въ прятки
А-кѣку! } (прячутся и выглядываютъ изъ-за чего-нибудь).

Бѣзн—овца.

Бѣле—бублики; а какъ дѣтямъ даютъ гостинцемъ чаще всего бублики, то *балѣ* значитъ еще вообще гостинецъ.

Бе—все пехоршее.

Бѣня—тоже что бѣця.

Бѣля—картофель.

Бѣба—значитъ ягода; у г. Шейковского—рака.

Бух—тоже что *бѣсі*.

Бѣзя—лицо, преимущественно, губы.

Бѣцѣ—яблоко.

Гамъ-гамъ }
Гамати } ѣсть.

Гѣйти—гулять.

Грѣшка—грѣхъ.

Дя—благодарить; а какъ благодарность выражается наклопеніемъ головы, то *дя* значить еще кивнуть головой, поклониться

Дядѣ—дядя.

Дибці, дібки—ходить.

Дзѣня—деньги; все что звенить.

Э-эсь э-эсі—каки.

Кіка—говядина.

Кудри-кудрі (?)— вертѣть головой, чтобы развѣвались волосы.

Кѹка—вошь.

Кѹнци—купаться.

Лѡзя—ложка.

Міня—корова.

Міся—миска.

Нѡзя—нога.

Пѹля—утѣнокъ.

Рѣва—1) плаксивое дитя; 2) олицетвореніе плача (?); когда дитя плачетъ, то ему говорятъ: *ось рѣва грушечки россѣпала—піді позбирай.*

Рѡзи—розга.

Рѹця—рука.

Тѡсі—плескать въ ладоши.

Хи!—обожжешься.

Цѡні—тоже что пісі.

Чик-чик—слово, выражающее рѣзанье.

Язе—языкъ.

Въ-заключеніе, замѣчу еще, что все эти слова имѣютъ одинъ общій характеръ: удареніе въ нихъ на *первомъ* слогѣ. Это тоже нужно принимать во вниманіе, и пр., при составленіи букварей.

И. Новицкій.

ВІСТІ.

Чесна душа нашого люду.

Ви узялись захищати намъ сільській, убогій людь одъ усякого нарікання и неправди, котра' наче цвіль историчня, ёго окриває и придбала ёму ймення «незрячої темноти», то вамъ певно прийдеця до души случай, що мені трапився 23 септября сёго року.

Іхавши поштовимъ шляхомъ, що простягся зъ Никиполя до Катирнослава, загубивъ я гроши. Грошей було більше тисячи карбованьцівъ. Якось, підперізуючись на шляху, бо дуже холодно стало, упустивъ я гаманецъ и поїхавъ собі дальшъ; верстовъ зъ чотири проїхавши, завернувъ у Захариньській трахтирь. Росташовавшись на годину, оглядівся я—ажъ грошей кат' ма! Що тутъ зъ сина робити? заразъ побігъ вёрхи лакей, щобъ пошукати грошей на шляху,—але я вже не сподівався їхъ бачити: де-таки на поштовому шляху знайти загублені гроши, та ще, якъ на те, у Катирнославі лучився ярмарокъ, то багато людей пхалось шляхомъ ажъ геть-то! то татаре зъ яблукама, зъ виноградомъ; пилишони зъ овчинами, жиди зъ крамомъ,—де хто бігъ на поштовихъ,—а найбільше наши селяне сунули хурами зъ сільлю. Не сподіваючись бачити грошей, лігъ я одпочити, звелівши кучеру стати біля воріть да роспитуватьця у людей. Стоить кучеръ; минули де-які німці на кургонахъ,—коли, баче кучеръ, наблизилось вісімъ хуръ чумацькихъ и почали чумаки випрягати волівъ... Підійшовъ кучеръ.

— Здорові! Здрастуйте!.. А що? пита одинъ чумацький — чи не вашъ хлопець побігъ верхи?

— Эге жъ, нашъ.

— Мабуть загубили що... чи не барило зъ водою?

— Яке тамъ барило? каже кучеръ пишаючись:—хиба ти не бавивъ, у якому екипажі ми бігли,—хиба пани возять барило у ридвані?

— Такъ може люльку панъ загубивъ?

— Яку тамъ въ чорта люльку! на що вамъ питатьця, коли не знайшли,—каже кучеръ одвертаючись:—гроші!..

— А якъ знайшли! — каже чумаць узявшись у-бока...

— Що?.. якъ?...

— А скажіть, у якому кашпуді ваши гроші?

— У шкурятяному гаманці, ще й ретязкомъ неречеплені...

Гроші знайшлися!—гука кучеръ и біжить у кімнату—Якди підняли галасъ: »гросі цоловікъ знайсовъ и віддає—ото дурний«!..

Почувши сю шараварку, вийшовъ я зъ кімнати.—Хто знайшовъ гроши? питаю.

— Я, пане, одвітує молодий ще чоловікъ вклонившись пріязно и подаючи гаманець.—Це вашъ?

— Мій, спасибі тобі.

— Добре жъ, перелічить, чи усі гроши?

— Не хочу лічити; ти вважавъ за гріхъ затаїти чужі гроші, певно до їхъ не доторкався..

— Правда! спасибі за шановне слово, пане!

— На жъ оце тому, хто знайшовъ, п'ятдесятъ карбованцівъ.

— Спасибі! оце вже именно мої гроші, каже вклонившись чумаць

Гукнувъ я заразъ поставити могоричу; ніколи мені не було такъ весело тоді, якъ ми кричимо: »подай шампанскаго« — Посідали ми собі любенько на лаві. Відкіля ідете и якъ прозивається?—питають.

— Ми сами зъ Томаківки (каз. слобода), пане, с'єго жъ таки Катиринославського повіту, навіть всі шестеро родичі,—мовля маленький старенькій чоловікъ. Мене прозивають Ивахненко Иванъ;—а се, що знайшовъ гроши, синъ мій Митрофанъ.

— Якъ же ви знайшли гаманець?

— Ідемо ми,—каже Митрофанъ ухмиляючись,—коли я забачивъ біля шляху щось блищитця; уставъ, піднявъ гаманець,—коли заглянувъ у середину, ажъ тамъ грошей сила! сотенні и усяки.... Го..го! братці, кажу: тутъ буде намъ усімъ.—А батько кажуть: »гріхъ отъ Бога затаїти чужі гроші: побачимо перше чи не будуть їхъ питати, а коли на шляху ніхто не питає, то въ губерні ще при барабані може оповістять, що такі великі гроши загублені и тоді треба їхъ віддати...а то гріхъ!«

Отъ воно що!

.....

Будьте ласкові, оновістіть про цей случай: хай де-хто увіритця, що на Україні багато людей, убогихъ грішми и значністю, котримъ правда Божа и честь вище злота.

»Отъ дѣ, люде наша слава
Слава України!
Безъ золота, безъ каміню,
Безъ хитрої мови,
А голосна та правдива
Якъ Господа слово!

В. Косовцовъ.

7 октября 1862 р.
Волость Сигоръ.

ЛИСТЪ ЗЪ ГА—ЧА.

Давно вже збираюсь я написати до васъ, добродію, та все якось то не приходилось. А оце зібрався—пишучи.... Та не знаю, за що напередъ й вхопитця: и за те бѣ треба и за друге. Та нехай шойше тріхи підожде, до другого часу, а теперечки перве-на-перве скажучи кілька слівъ за волю; бо за нашъ повітъ обѣ цимъ, здається, ніхто, окрімъ якогось п. П. С-го (въ *Московскихъ Відомостяхъ 1861 р.*), ні слова печатного не сказавъ. А такъ—дѣ вже не говорять? Куди не потягнись—тільки й мови:.... «якъ воно далі буде? та що теперъ робитимемо? кудѣ ёго кинутесь?...»

Хай же вони собі радятця на здоровье, а ми тимъ часомъ розскажемо, якъ люде стрітили волю и якъ у насъ вводятця уставні грамоти.

Спершу, якъ тільки була объявлена воля, її скрізь по повіту привитали тихо, мирно, якъ и слідъ, — безъ всякої бучі. Въ однімъ тільки селі скоїлось щось тріхи не доладне... та й те, дяка Богові, швидко затіхло: принялись знову робити, якъ и робили, та толкуватись. Такъ добили ажъ до сего року; а тутъ уже, звісно, бувъ на о-бразку кінець уставні грамоти вводити. У насъ, бачите,—чи воно уже така поведінця паскудна, чи Христосъ ёго зна,—оце, якъ що

робить,—не роблять ёго заздалегідь—поквóлому, а все доведуть ажъ до кінця часу,—якъ-то кáжуть: шити, біліти—завтра великдень,—тоді й за роботу. Отóжъ така сáма дóля випала и уставнимъ грамотамъ въ нашiмъ повіті... Приняліся їхъ ввóдити: ввóдять и ввóдять, та ще й дóсі не всі поввóдили, а дé-где ще й не рóблені (не написані). А ввóдивши, тожъ хіба безъ клопóту обiйшлося?... Эгé, якъ-разъ!... А все черéзъ те, що крепакі не гарáздъ поняли Положеніе, а посередники... *пані якъ пани*, кáже народъ... Врéменно-повiнні бóятця їхъ, не вірять їмъ: вбачають у нихъ щось чинóвне—страшнé... Своéму началóві (такъ крепакі звуть у насъ своїхъ старшинъ) тожъ не їмуть віри. «Злигався,—кáжуть,—зъ панáми—пáномъ (?) и дiше, за пáна й рúку тягне.» Онъ-то, бáчьте, черéзъ що оце зам'ятні зъ тими грамотами и клопóту не обберéсся... Та все-таки який посередникъ обiхóдетця зъ крепáками до-ладу, якъ и слiдъ би посереднековi: побáлака зъ ними по-прóстому, роскáже, що трéба, безъ крику,—то й вгамуютьця и согласiтьця пiдписáти грамоту; а який базiка зъ ними по-письмённому—звiсока, то вони, не второпавше, одъ ёго...

У нашiмъ повіті три посередники. Та на одній, кáжуть, руці пáльці—та не однаковi,—такъ наші й посередники: на однімъ місці—та рiзні люде. Увъ одного вже грамоти мáло не всі поввóжуванi, у другóго—тожъ, а у третёго—якъ заkáзано: то тамъ тiльки, то тамъ. И все жъ такі, скажу, це не відъ ко́го бiльше, якъ одъ самихъ посередникiвъ... Той, у котрóго вчáстку мáло не всі поввóжуванi,—роскáзують,—приде, зiзве громаду, та й витолковуе їй все по-нашому,—тобáки рiжóкъ винюха, та ще, коли не стáне, и у громади, у ко́го е, вiпросить, та все висловлюе Положеніе,—отъ вони й згодiтьця: одні тамъ на чинишъ, другi—на одрóбитокъ, третi—на викупъ. И такъ у ёго вчáтку тiхо, ввóдятьця грамоти; хочъ не безъ тóго—иноді й супротивки не обiйжiть, та все не такъ: бо винъ селянамъ—крепакáмъ не такiй страшний, хочъ трохи не панъ якъ панъ: вони ёму, хочъ трохи, їмуть віри. А онъ той, послiдній, що не поввóжуванi грамоти,—хочъ їхъ, правда, у ёго вчáтку и найбільше,—не те щóбъ же, сказáть—ничóго не робить,—ні: винъ и клопóчитця и рóбить, та рóбить якось инáкъ: не вірять ёму крепакі, та й не хотiть грамотъ пiдписувати. Вже чо́гò не рóблять томú бiдному наро́довi: да ничóго: »до слúшного чáсу,« та й до слúшного!... Уiвсiя їмъ той слúшний чáс! А й тутъ нiхтó жъ такі, якъ самъ посередникъ, виновáтий: балáка зъ крепáками дiже по-письмённий, по-пáнськiй... Зъ *бурха*, знáєте, такъ де вже ёму зiрóкъ зъ

неба не здіймати!... Хочъ вінъ и розумний чоловікъ и, правда, гарно,—якъ-то кажуть—на солóдкімъ медú балака до громади,—такъ балака, що якъ би де-небудь въ висóкíмъ будінку, зъ трёхъ-аршинними вікнами,—де все те—а ні приступъ нашому брáтові,—зъ панночками, що якъ пави розряжені похожають,—то така річъ слухалась би й залюбки, ще й дивовáлися бъ: «якъ вонó—сказáли бъ—и вродíлося такé солодкомо́ве!» Та то—въ будінку! а будíнокъ зъ панáми та панночками—не сільськá громада. Нашъ прóстий народъ, кільки ёму такъ не говорíть, одкаже на вáше солодкомо́вство послòвцею:—*іарно речешъ та въ громаду не беруть!*—Бо й правда.... Чи вже жъ такі прóстому селянінові,—не кажú вже—хуторянінові,—котрóму, мóже, разівъ кільки доводилося балакати зъ паномъ, та говорíти такъ звíсока, по-пíсьме́ному, —та ще якъ? нинáче лéкцію читáти??? О, бода́й васъ, п. посереднику, зъ вáшими читáннями! Якъ-то ви вíсоко лiгáєте!!.. Якъ ви не мудру́єте, а все—тільки наро́дъ морду́єте! Вамъ же й нічо́го: ви тільки, мóже, посердiте́сь, що васъ громада не пойме, покричитé та... «усмирю!...» и поiдете, а наро́дъ сердешний за васъ й одвiча́... Такé оцé недáвнечко скбiлося: iхавъ губернаторъ мимоiздомъ, та й застановiвся у насъ у гóроді. Вчинiли, якъ то кажуть, iвку и посередники. Г-ръ пита́е за грáмоти—чи багáто ще неввeденихъ? Одiнъ посередникъ одказáвъ, що въ ёго—10, другий — 12 чи 15, а солодкомо́вий-щось 80 чи щó (?) (Кажуть, буцiмъ у ёго вчáстку и всiхъ грáмотъ стiльки нема, а вінъ помилкою и мiлкопомiснi туди вбгавъ).—Чогó,—запита́въ г-ръ,—стiльки?— Не хотiть крепакi землi братъ,—одвiтивъ посередникъ. Звiсно, одвiтивъ по-панськiй—не по-нашому. Г-ръ зведiвъ зiзвáти тихъ, що цурáютьця землi. На другий день зiбрали зъ селiнiя однеi панi (вонá, здаётця, и домá не живé) крепакiвъ душъ 70. Почáвъ iхъ знову посередникъ уговóрювати, щóбъ згóдили́сь,—такъ нi: «до слухного чáсу,» да и годi. Вмовляли iхъ, вмовляли: якъ горохомъ объ стiну,—та й за екзекúцию.... А все жъ нічо́го не вибили:» Бóговi и Царéвi повинiмось, а землi братъ не хочемо: нi зъ чо́го намъ платiти; а робiть не бóдемо:» Якъ одпустили вже iхъ до дóму, то, казáли, буцiмъ рóта въ те селó послана, а становий ще, у котóрого стáні те селó, такé гiдке казáвъ,.... що цуръ ёму: коли бъ бiльше не доводило́сь и чу́ти тако́го!.. Якъ у ёго й язикъ у рóті поверну́вся?.. Пiсля то́го вже, чи ввели—такi справдi въ селó рóту, чи нi, и чи взяли лóде зéмлю—нічо́го не чувъ,—не знаю. Такъ отъ вамъ якé лiхо!

Не слухають наші посередники,—не кажуть—всі,—щиро розумної ради високоповажного народолобця в. п. д. В. Кулика, котрий, розказуючи за перший мировий з'їзд у Полтаві и за публіку, котра «вийшла з повним серцем, тихо радіючи святій правді,»—запримічує, «що було б ще краще, як би п. п. посередники промовляли до селянина «тим словом, як він звик чути на селі, а то він, з того «канцелярського письма, не все гаразд уторопав.» А далі той же народолобець додає: «Найважливіше діло: віра у правду судову,—а тієї віри инакш не можна здобутись у народа, як балакаючи до нього—їго власною мовою и звичаєм:» Не-то бо-то й що, добродійство: у тим солодкомовстві панським посередників з селянами усе й лихо криється...

Дуже великий жаль,—кажуть усі, хто бажає добра народові,—що Положення не переведено на нашу мову;—це саме скажу й я.. та що робити?..... Хоча б же ви, панове посередники, зглянувшись на цю недостачу, або хоч на народ, котрий крестом (бодай не верталося!) звялили,—занехавши отту пиху—ваше нікчемне солодкомовство, — послухали доброї ради високошановного народолобця и висловлювали йому (народові) з Положення хоч дещо, що потрібно знати кожному крапаківі, «его власною мовою», якою, може, и ви вимовили перше слово, — висловлювали так, щоб він вас уторопав и повірив у ту «правду судову.» Будьте певні, нічого б з тієї брідкої колотнечі не доводилося б и чути. Та й справді—чи не легше ж такі одному чоловікові приладитися до цілої громади, чим цілу громаду прилажувати до одного чоловіка?..

Може п. посередник подума, що я бажаю його обідети,—ні!—крий Боже! Нікого я не жадаю обіжати, а, бажаючи добра народові, вказав на його, як би на факт, що й посередникам нема ніякої користі, окрім вреді народові, балакати до нього—не їго мовою: кільки йому не кажить—даремна праця: вітер однесе ваші слова геть, а громада усе вам буде однієї співати... и, знай, клікатимете ви собі на підмогу *нижню*, не глядя на те, що посередник—як на мою думку—повинен бути захистом для крестаків, боронити їх...

Изъ Прилукъ, и другія письма, отлагаются, по-необходимости, до слѣдующаго номера.

16188

НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

ОБЪЯСНЕНИЕ

НЕУДОБОПОНЯТНЫХЪ ЮЖНОРУССКИХЪ СЛОВЪ, СОДЕРЖАЩИХСЯ ВЪ 9-й КНИЖКѢ «ОСНОВЫ».

Абѣ-дѣ — гдѣ-бы-то-ни-было, гдѣ-нибудь.

Баюра (Волянь) — лужа, глубокая грязь.

Безгодный — неблагоприятный, неблагоприятный (*у Сковороды*).

Бѣшкетъ — наробить бѣшкету — надѣлаетъ бѣды, беспорядку, — вверхъ дномъ поставитъ.

Бѣлагъ — плоскій боченокъ.

Бирюковатый — люде бирюковаті зъ панами — надутый, сердитый, недоверчивый.

Бришканья — заносчивые капризы; надменность.

Вагані — ночвы. Корякъ великій, коріччя.

Валюкою-лѣжники справляти, валюкою діло — валяясь, лежа, лежмя, лѣнясь.

Вартовікъ — часової; стражъ.

Велероссія, Великороссійці — Велико-россія, Великоруссы (*у Сковороды*).

Вишк (ш) иряти (зуби) — высказать (зубы).

До-голосу — вимáхуючи рукою до-голосу — въ тактъ, согласно.

Вороній (сірякъ) — черный.

Всправжній — справжній — действительный.

Гада — мысль, дума.

Ганить — дурно отзываться о комъ; пренебрегать къмъ.

Гордошці — (ми.) — гордость.

Граблище — с-тавши граблищемъ — разставивъ ноги.

Гейкання — повелительное покрыванье: эй! гей.

Гнучкій — гибкій.

Говіръ — говоръ.

Голічерева — Брався й голічерева, й сторчака — не спитця, та й годі! ниць, голымъ брюхомъ.

Голінний — смѣлый, храбрый, молодецъ.

Гойдати, — гойдатися — качать, — ся, колыхать, — ся.

Денце — (ум.) дно.

Дзіга — юза.

Ділиниця — раздѣлъ; дѣлежка.

Довготелѣсій, — а, — высокий — длинный — вытянувшійся человекъ, — женщина.

До коръ (докоряти) — укоръ, упрекъ.

Дѣти — вм. дѣки — докопъ (*у Гаверина зъ Охтирки*).

Дуже — очень, слишкомъ.

Думкою — самъ-собѣ думкою — думая про себя.

Дуплиа́стий — толстый, пустой внутри.

Дуся — душенька.

Единость — единство (*у Сковороды*).

Жабуріння — На небі, мовъ жабу-ріння, поплялись скрізь білі хмари — водорасли, сплетшіся вмѣстѣ въ гни-лой водѣ; внутренность дыни, тыквы (переносно?).

Замарудити (мұха у носі замарұдыла) — зашкелотать; на Волянь марұдити тоже что дримати.

88101

Загадарті—сказать, напомять, повесть.

Замгнѣти—сомкнуть (глаза во снѣ).

Замятнѣ—замѣшательство, смута.

Замужжа—замужество.

Запазуша (гальюка) — запазухой находящаяся (у *Сковороды*).

Засябрувати — стать въ—завести—сосѣдскія отношенія.

Затѣмъ, що—потому—что, такъ—какъ.

Захѣкатись—устать; часто дышать отъ усталости.

Залѣзний—засаленный.

Збѣтокъ—сбыть. См. *сходъ*.

Звичайний—вѣжливый; обыкновенный.

Звичка—привычка, обычай—обыкновеніе (у *Ст. Писаревского*).

Здоженѣти—(множ.) догонять.

Зѣла—травы.

Змѣнитъ—солнце то засяе, то змѣне—померкнуть.

Зищатись—издѣваться.

Зрахувати—расчитать; понять, смѣлнать; опомниться.

Зрѣчий—Рашавці—народъ зрѣчий—смышлелый, осматрительный.

Зусилля—усилія; жертвы.

Инжиръ—вишняя ягода.

Істиний, Існїсїнький—истинный, вѣрный, настоящій.

Катламъ—катлама—греческое кушанье изъ копченаго жиру.

Католупъ—палачъ, живодѣрь.

Картацькій—жовто-гаряча картацька плахта. —

Каж—(каже)—говорить.

Каяте—я—раскаяніе.

Кнѣтця—икнется.

Колішчаства запаска — тканье съ узоромъ кружковъ, колесъ и проч.

Копїтникъ — трава, употребляемая въ шелокъ для стирки бѣлья.

Корѣць—ковшъ.

Книгохранка — библіотека (у *Сковороды*).

Коржъ—лепѣшка.

Кѣрки—подборы въ обуви.

Коць — коверъ.

Крїси—(солом'яний бриль зъ широкими крїсами)—поля шляпы.

Крюча—круча.

Кряжъ—корпусъ. туловище

Кудла—печесаная голова; сбита въ комокъ шерсть.

Куцина—(куца) короткая одежда.

Лень—потная грязь.

Ластитись—заскаться.

Лїдниця—ледникъ.

Лїска—одчини. мѣти, лїску — изгородь.

Лїтній (чоловїкъ) — возмужалый, старый—многолѣтній (?)

Лицїтись—любезничать, ухаживать за женщиной, вызываться, засматриваться.

Маѣритъ—солнце маѣритъ мїжъ хмарами.

Мантулки — мелкіе лакомства — гостинцы — зъ базару: бублики; паляниці, суслики и проч.

Митусъ (складеній) — сложенный корешками въ разныя стороны (о кошмѣ).

Митель—шелокъ, въ которомъ стирается бѣлье.

Млїнъ—мельница.

Моторїишій — матерїишій — коренастый (чел.), плотный, толстый, матерой?

Мурґгий — коричневый (?).

Здѣлїти—быть въ силахъ что-либо сдѣлать.

Майва, — Вїйва, (сочин.) — флагъ.

Навма (н)ня—на обумъ, куда-глаза-глядятъ.

Навсїдьки—спя, сплдя.

Навстѣячки—стоймя.

Надозѣлїти — надоѣсть сильно, насолить.

Наѣмець—наемщикъ

Натоптуваний панъ—грузный, тучный, плотный.

Наўка—на-наўку—для наставленія.

Невга(о)мѣнїсть — неугомонность.

Негїдь—негодное, мерзкое; пороки.

Негѣда—непогода.

Недѣтїний—неспособный.

Непотрѣбний—негодный (Вкрасти щѣ я непотрѣбний) (у *Ст. Писаревского*).

Неварѣкомъ—нечаянно, невзначай.

Не-скїлько — перегадывши не-скїлько — немного, нѣсколько, (погода).

Нечупарний—неопрятный, невзрачный (?).

Нужа — вши.

Ню—якъ увїйти въ ню—какъ войти въ нее (у *Ст. Писаревского*).

Обїчайка—деревянный кружокъ, на который натягивается полотно (полотѣнко) (середина) сита и решета.

Обїходливий—обходительный.

Облизня піймавъ — какъ несолово
хлѣбалъ; только облизался.

Одгрібѣтись (одъ кого) — отды-
ваться; увиливать.

Одліпортувати — отпортовать.

Окреплѣти — скрѣплять.

Окрилати — окрылиться (у *Скоро-*
роды).

Олѣся — Саша.

Опѣрити — опшарить.

Опіратись — упираться, противи-
сь.

Осічина — осинное дерево и лѣсъ.

Осмикути — обдернуть.

Остѣти — наскутить, опостылѣть.

Острога — шпора; коньё, употреб-
ляемое при рыбной ловлѣ.

Отруїти — см. струїти.

Отшмагати — отдуть кнутами.

Отъ якъ — какъ-то.

Пазька —

Палѣжка — Паша, Пелагея.

Палимонъ — (увелич.) палка.

Пашмурно — пасмурно.

Пѣла(н)я — болотистый дугъ.

Патруїти — отравить.

Переваги — ваги — сякъ — такъ, пе-
реваги — ваги, допхавсь на возі підъ
село — плетясь, тащась, переваливаясь
съ ноги на ногу; черезъ разныя пре-
пятствія перебѣжая.

Перезнати — все узнать (у *Скоро-*
роды).

Перопочити — отдохнуть.

Перекорїтись — перемѣниться въ
повиновенїи.

Перепишь — копія, переписка (у *Ско-*
роды).

Перехилѣтись — перевисать; накло-
ниться черезъ что-либо.

Перістий — пѣгій.

Піпоть — типунъ. Нехай їмъ пи-
поть на языкъ.

Півкіпка — (умен.) полукопна (23 к.).

Піддобритись — подслужиться; под-
купиться.

Підсінене — око — подбитый глазъ.

Піткання — (основа и піткання) —
поперечныя нити, которыми перети-
кають основу — первоначальныя нити
холста.

Плоскоть, плоск(у)иъ — *Cannabis pa-*
tivae (женское растеніе).

Плоску(і)иъ — см. плоскоть.

(Поднебесный) позоръ — зрѣлище
(у *Скороды*).

Покривсь — у двірѣ до пана — скрыл-
ся, вошелъ во дворъ къ пану.

Покришка — крышка.

Полотѣнко — (Обичайка и) поло-

тѣнко на решето — самое полотно,
сквозь которое что-нибудь просѣвает-
ся.

Помку — у — помку — въ памяти.

Поривця — птица стала поривця въ
полѣ. —

Пороша — только — что выпавшій
снѣгъ.

Поти — вм. поки — пока (у *Гасриш*
зъ Охтирки).

Потїлиця — затылокъ.

Похмїль, род. п. — похмїлю (у *Ст.*
Нисаревскаго) — похмѣлье.

Предузїлля. —

Принажувати — заманивать; приу-
чать.

Прїпу(о)тень — дикий голубь, круп-
ной породы.

Прискипати — придраться.

Проскубити — прошинать.

Простудїтись — остыть къ кому
(къ женщинѣ и т. п.). (у *Скороды*).

Простяглись далі — потянули — по-
шли — дальше.

Протягъ — длинный слогъ, удареніе
И. Коваль, (зъ *Звингородки*).

Протягомъ — разстояніемъ.

Прядїва — (собираетъ) — всѣ растенія,
употребляемыя въ пряжу: пенька, ленъ
и т. под. (?)

Пустоказати пусто — вздоръ, пу-
стыя говорить

Вбóго — бѣдно.

Рѣхва — оковка кругомъ маточи-
ни.

Рѣшенецъ — рѣшенъе; опредѣленіе; на-
мѣреніе.

Ромѣнь — простая, полевая романика.

Роскарѣчитись — разставить (ноги).

Роскинений — раскинутый,

Роскоштувати — раскусить, — войти
во вкусъ,

Ротиня — (ум.) — ротикъ.

Ручій — Рашавці — народъ ру-
чій — ловкій: Удалой (?) *Щ.* — къ.

Ручь — обіручъ, у ліву, у — праву
ручъ — обѣими руками, слѣва, справа, въ
лѣвую, въ правую сторону.

Свѣचितи — наставлять, толковать,
поучать (?)

Семеряжка — сермяжка.

Семіряка — сермяга (у *Ст. Нисаре-*
скаго).

Скабка — скоба; ека́бка въ оці —
уче́тъ въ глазу.

Скиба — ломоть.

Скипїна —

Скупиндїя — скупецъ.

Славѣнъ, им. п. ед. ч.; род. п. — Славяна—славининъ, —а (у Сковороды).	Уточѣти — напустить (посредствомъ крана.)
Слопѣць—родъ западни.	Халена — напасть; бѣда.
Слуць—столбъ.	Халява — голенище.
Смѣжини — жареный.	Харко — Захаръ.
Списокъ—копія (у Сковороды).	Харковъ (городъ) — Zacharpolis (у Сковороды.)
Співочъ—свивальникъ.	Харко — Харитонъ.
Спрягть—спечь, исжарить.	Хвищъ —
Спустъ—три ведра выкуренной вод-ки (спускъ).	Хистъ — способность, удача.
Стать — разрядъ, состояніе (у Сковороды).	Хлопцювати — быть въ отроческомъ возрастѣ.
Старовина — растеніе.	Хлѣста — сѣчка розгами.
Стѣнутись—подняться на ноги; тронуться, двинуться съ мѣста.	Хмизъ зъ хазійства. —
Стовбунъ — горшокъ съ прямыми краями) (?)	Хрещеникъ — крестникъ.
Стрибулькувата — горѣ — отлогая, не очень крутая (?)	Хтодѣся — Θεодосія.
Стрѣчка (півстрѣчка)—строчка, (полстрочки) (у Ст. Писаревскаго).	Цурѣтись — (Лийтєсь та не цу-рѣйтєсь, пословица)—отвращаться отъ кого.
Струїти — отравить,	Цюкати — рубить.
Суперѣки — противорѣчіе, возраженіе.	Чигати — подстерегать хищнически, въ-засады:
Сутужно—трудно, тяжело.	Швайкала — юла, проходимецъ, что вездѣ шляется между людьми.
Сходъ—Немѣ сходу й нашому то-варювѣ—сбытъ (товару).	Шипотинникъ — наушникъ (?).
Тагачъ—триноги — треножникъ на которомъ чумаки варятъ кашу.	Шкарѣберть — вверхъ ногами.
Таранъ—родъ вяленой рыбы.	Шку (ско) рѣнка — хлѣбная корка.
Тѣні—Теревѣні по тѣні—вербѣи ко-леса—вздоръ.	Рябці — (виды шуліки —
Тетерѣвъ — тетеревъ (у Сковороды.)	(Половики) коршунѣвъ.
Трусость — дрожь (у Сковороды.)	Юхимъ — Ефимъ.
Трута — зілля — Яловитое растеніе.	Юда — Иуда.
Турготіти (у вікно) — дребезжать, стучать (въ окно),	Языкъ ламать — [аботать языкомъ; наобъщать (у Ст. Писаревскаго.)
Уживати — пользоваться, употреб-лять (у Сковороды.)	

ОБЪЯСНЕНИЕ КЪ РИСУНКАМЪ «ЖИВОПИСНОЙ УКРАИНЫ».

ХЛІ: Чумацкая *мѣжа* (большой возъ, въ которомъ чумаки раз-возятъ соль и рыбу); съ рисунка г. *Трутовскаго*.

ХЛІІ. Портретъ одного селянина Полтавской губ.; срисованъ г. *Трутовскимъ*, награвированъ В. В. Верещагинымъ.

Л. Ж.

ОБЪЯВЛЕНІЕ
ОБЪ ИЗДАНИИ
ЖУРНАЛА
МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ
въ 1863 году.

Въ будущемъ 1863 году Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія будетъ издаваться ежемѣсячно книжками отъ 15 до 30-ти печатныхъ листовъ. Въ составъ его войдутъ слѣдующіе предметы:

I. Правительственныя распоряженія, какъ-то: Высочайшія повелѣнія и Высочайшіе приказы по министерству народнаго просвѣщенія, распоряженія министерства и приказы по министерству.

II. Офиціальныя статьи и извѣстія. Этотъ отдѣлъ будетъ составлять текущую лѣтопись дѣятельности министерства и всѣхъ подвѣдомственныхъ ему учреждений. Сюда войдутъ извѣстія о дѣйствіяхъ министерства, извлеченія изъ отчетовъ, представляемыхъ министерству отъ попечителей округовъ и начальствъ учебныхъ заведеній, извѣстія объ учебной и ученой дѣятельности академіи наукъ, ученаго комитета, главнаго правленія училищъ, университетовъ, лицеевъ, гимназій и другихъ подвѣдомственныхъ министерству ученыхъ и учебныхъ заведеній, наконецъ извлеченія изъ отчетовъ лицъ, командируемыхъ министерствомъ какъ по дѣламъ службы, такъ и для усовершенствованія въ наукахъ или приготовленія къ профессорской и преподавательской должности.

III. Педагогика и дидактика. Независимо отъ общихъ теоретическихъ статей по всѣмъ отраслямъ педагогики и дидактики,

Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія будетъ особенно стараться о собираніи и распространеніи точныхъ свѣдѣній объ исторіи и современномъ состояніи нашего общественнаго образованія. Въ этотъ отдѣлъ войдутъ историческіе очерки учебныхъ заведеній, преимущественно подвѣдомственныхъ министерству, и вообще мѣръ, принимаемыхъ правительствомъ и частными лицами для распространенія образованія; критическія описанія нынѣ существующихъ учебныхъ заведеній, способовъ преподаванія и пріемовъ воспитанія, въ нихъ употребляемыхъ, съ указаніемъ по возможности на ихъ достоинства и недостатки и на средства для устраненія этихъ недостатковъ. При нынѣшнихъ преобразованіяхъ по учебной части особеннаго вниманія заслуживаетъ вопросъ объ отношеніи учебныхъ заведеній къ обществу и содѣйствіи общества правительству въ дѣлѣ народнаго просвѣщенія. Очевидно, что подобный вопросъ можетъ быть разрѣшенъ не иначе, какъ только посредствомъ тщательнаго изслѣдованія всѣхъ обстоятельствъ и особенныхъ условій, въ какихъ находятся каждая мѣстность и каждый классъ общества. Поэтому редація, пригласивъ къ сотрудничеству многихъ лицъ, имѣющихъ возможность дать въ этомъ отношеніи полезныя указанія, отправила нѣкоторыхъ изъ своихъ сотрудниковъ въ разныя мѣстности Россіи, поручивъ имъ собирать свѣдѣнія о народномъ образованіи и объ учебныхъ заведеніяхъ, и преимущественно о томъ, въ какой мѣрѣ они удовлетворяютъ нуждамъ общественнымъ.

Считая главною своею задачею разработывать свѣдѣнія о народномъ образованіи въ Россіи, редація вмѣстѣ съ тѣмъ будетъ слѣдить за развитіемъ правительственной и общественной дѣятельности по народному образованію и въ другихъ европейскихъ государствахъ. Съ этою цѣлію редація отправила нѣкоторыхъ своихъ сотрудниковъ за границу и надѣется въ будущемъ году сообщить нѣсколько любопытныхъ корреспонденцій объ учебныхъ заведеніяхъ и народномъ образованіи въ Германіи, Швейцаріи, Италіи, Франціи и Англіи.

IV. Науки. Въ этотъ отдѣлъ войдутъ научныя изслѣдованія и статьи, преимущественно такія, которыя могутъ непосредственно служить матеріаломъ и пособіемъ для преподавателей.

V. Критика и библіографія. Въ Журналъ Министерства будутъ помѣщаться критическіе разборы и рецензіи сочиненій педагогическаго содержанія и учебниковъ; кромѣ того Журналъ будетъ давать своимъ читателямъ краткіе отчеты объ особенно важныхъ ученыхъ трудахъ русскихъ и иностранныхъ.

VI. Извѣстія и смѣсь. Сюда войдутъ: педагогическая лѣтопись какъ русская, такъ и заграничная, мелкія статьи педагогическаго содержанія, извѣстія о вновь выходящихъ сочиненіяхъ и т. п.

Кромѣ того, при Журналѣ будутъ издаваться особыя Приложенія, состоящія изъ ученыхъ и педагогическихъ трудовъ оригинальныхъ и переводныхъ. Эти приложенія будутъ разсылаются бесплатно всѣмъ подписавшимся на журналъ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ.

Подписная цѣна за двѣнадцать книжекъ журнала съ приложеніями, *двѣнадцать рублей* безъ пересылки или доставки и *тринадцать рублей пятьдесятъ копѣекъ* съ пересылкою или доставкою. Подписка принимается въ Редакціи Журнала Министерства Народнаго Просвѣщенія, у Пяти угловъ въ домѣ Буренина, въ Газетной Экспедиціи и у всѣхъ извѣстныхъ книгопродавцевъ.

НАСТОЛЬНЫЙ СЛОВАРЬ
ДЛЯ СПРАВОКЪ
ПО ВСѢМЪ ОТРАСЛЯМЪ ЗНАНІЯ
(СПРАВОЧНЫЙ ЭНЦИКЛОПЕДИЧЕСКІЙ ЛЕКСИКОНЪ.)

СОСТАВЛЕННЫЙ ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ

Ф. Толля.

Все большее пробужденіе во всѣхъ слояхъ нашего общества интереса къ знанію, все большее распространеніе чтенія газетъ и журналовъ, наконецъ все большее осмысленіе жизни общества наукою, которая все глубже проникаетъ во всѣ изгибы общественнаго быта, указывая на недостатки существующаго, на мѣры къ усовершенствованію и способы улучшенія,—все это вызываетъ потребность въ словарѣ, который, съ одной стороны, давалъ бы ясное и доступное понятіе о всѣхъ предметахъ, изъ сферы науки ежедневно переносимыхъ или могущихъ быть перенесенными въ будничную жизнь, а съ другой—указывалъ бы на сочиненія, изъ коихъ о тѣхъ же предметахъ можно почерпнуть болѣе обширныя свѣдѣнія.

Что потребность въ такомъ словарѣ существуетъ въ нашемъ обществѣ, доказательствомъ служатъ неоднократныя объявленія у насъ объ *энциклопедическихъ словаряхъ* и появленіе *словарей иностранныхъ словъ*, которые всѣ находятъ подписчиковъ и читателей, не смотря на то, что *словари иностранныхъ словъ* только отчасти удовлетворяютъ сказанной потребности, *энциклопедическіе же словари* или по непрактической обширности плана (какъ напр. Энциклопедическій Лексиконъ Плюшара) не могутъ быть осуществлены, или же по неудовлетворительности своего состава не могутъ исполнить своего назначенія. Вотъ причины, побуждающія насъ издать Настольный Словарь,

который служилъ бы предварительною справочною книгою для всякаго мало—мальски образованнаго человѣка, при чтеніи журнала или газеты встрѣчающаго имена лицъ, которыхъ значеніе въ исторіи, годъ рожденія и смерти желать бы знать, или названія учреждений, которыхъ годъ основанія и упраздненія забыть, или названія городовъ, которыхъ положеніе, число жителей и значеніе ему неизвѣстны, или терминъ, котораго опредѣленіе загадочно для него. Съ этою главною, существенною цѣлью мы вознамѣрились соединить еще другую—чтобы образованный человѣкъ, который неудовольствуется предварительною справкою, а захочетъ ближе и подробнѣе познакомиться съ предметомъ, возбуждившимъ его любознательность, нашелъ въ нашемъ словарѣ возможно полныя указанія на лучшія сочиненія (буде есть—отечественныя, а въ противномъ случаѣ иностранныя), специально посвященные этимъ предметамъ и преимущественно общедоступныя.

Изъ сказаннаго слѣдуетъ: 1) что словарь нашъ назначается для большинства читающей публики, 2) что специалисты по своимъ исключительнымъ предметамъ не найдутъ въ нашемъ изданіи ничего для себя особенно новаго, но зато по другимъ, специально имъ мало знакомымъ отраслямъ наукъ, искусствъ и дѣятельностей, найдутъ то, что на первый разъ можетъ удовлетворить возбужденную въ нихъ потребность ознакомиться съ предметомъ; наконецъ 3) что дилетанты, начинающіе заниматься какою нибудь наукою или искусствомъ, и люди любознательные, занимающіеся понемногу всѣмъ, найдутъ въ словарѣ нашемъ указанія на популярныя или научныя сочиненія, изъ коихъ могутъ познакомиться съ различными предметами, возбуждившими ихъ любопытство.

Мы не будемъ исчислять предметовъ, входящихъ въ составъ нашего словаря: довольно сказать, что мы старались совокупить въ немъ все безъ исключенія отрасли знанія, поскольку, повторяемъ, эти знанія стали, становятся или готовы стать элементами общественнаго ежедневнаго быта, на сколько терминъ, имена и названія, входящія въ составъ наукъ, искусствъ и ремеслъ, могутъ встрѣтиться и понадобиться неспециалисту.

Задавшись такою задачею, мы почли существенными для ея успешнаго исполненія слѣдующія условія:

1) Возможную полноту списка словъ, опредѣленіе которыхъ будетъ находиться въ нашемъ словарѣ. Подъ такою полнотою мы разумѣемъ отнюдь не всецѣльность всѣхъ наукъ, но полноту того мате-

ріала изъ каждой науки, въ которомъ надобность можетъ встрѣтиться неспеціалисту въ этой наукѣ.

2) Возможную краткость, сжатость и ясность изложенія какъ опредѣлений, такъ и фактовъ, событій, описаній и проч.

3) Возможное обиліе бібліографическихъ указаній на сочиненія, по возможности отечественныя и по преимуществу общедоступныя. Наконецъ. —

4) Возможную *дешевизну* изданія, способную сдѣлать его доступнымъ и для тѣхъ слоевъ общества, въ которыхъ знанія не много, средствъ еще менѣе, но любознательности—бездна.

Такъ-какъ послѣднее условіе, т. е. дешевизна изданія, зависить отчасти и отъ нѣкотораго обезпеченія сбыта, то издатели, желая знать, въ какой мѣрѣ они могутъ рассчитывать на сочувствіе публики къ этому труду, рѣшились издавать словарь выпусками и открыть на него *подписку*.

Всѣхъ выпусковъ будетъ 12, которые вмѣстѣ составятъ *три тома* въ 150—180 листовъ большаго 8-дольнаго формата, мелкой, но четкой печати въ два столбца.

Подписная цѣна за всѣ 12 выпусковъ «Настольнаго Словаря» съ пересылкою во всѣ мѣста Россіи—7 рублей, а безъ пересылки 5 р. 50 к.

Подписчики, немогущіе сразу внести всей подписной суммы, вносятъ при подпискѣ 3 рубля, обязуясь притомъ доплатить остальные деньги къ слѣдующимъ двумъ срокамъ, а именно: 2 р. къ 1-му іюня и два къ 1-му декабря 1863 года.

Подписка, какъ отъ столичныхъ жителей, такъ и иногородныхъ, принимается *исключительно* въ конторѣ редакціи журнала Учитель, въ С.-Петербургѣ, на Конногвардейскомъ бульварѣ, въ домѣ п. № 15.

Первый выпускъ «Настольнаго Словаря» выйдетъ въ январѣ 1863 года, остальные же будутъ выходить, по возможности, *ежемесячно*; такъ что все изданіе будетъ закончено къ концу того же года, или въ началѣ 1864 года.

Редакція ж. Учитель принимаетъ на себя полную ответственность передъ публикою за выходъ словаря въ свѣтъ.

По напечатаніи всего словаря продажная цѣна ему будетъ назначена не менѣе 8 рублей, къ которымъ придется прилагать на пересылку по-крайней мѣрѣ за 15 фунтовъ.

НАРОДНАЯ БЕСѢДА.

НА 1863 ГОДЪ.

Въ будущемъ 1863 году Народная Бесѣда будетъ издаваться на прежнихъ условіяхъ, но съ нѣкоторымъ пополненіемъ.

Каждая книжка будетъ состоять изъ пяти отдѣловъ:

I. Отдѣлъ—Правительственныя распоряженія. Объясненіе Положеній объ устройствѣ крестьянскаго быта. Узаконенія.— Этотъ отдѣлъ имѣетъ цѣлю ознакомленіе, въ особенности поселянъ, съ ихъ правами и обязанностями, то есть съ законами.

II. Словесность. Повѣсти, рассказы, пѣсни, стихотворенія.— Признавая необходимымъ только одно—**общечеловѣчное** развитіе и воспитаніе, одинаково нужное для всѣхъ сословій, Редакція избѣгаетъ всякой односторонности, и не исключаетъ никакой формы и никакого содержанія произведенія, лишь бы цѣль его была нравственна и исполненіе художественно.

III. Науки. Естествознаніе, хозяйство, землеописаніе, бытописаніе, ремесла, искусства и проч.

Изъ статей, въ ходящихъ въ этотъ отдѣлъ, постепенно составятся, пригодныя для школъ и обученія вообще, руководства по разнымъ предметамъ науки, какъ-то: исторіи, землеописанія, естествознанія, хозяйства и проч.

IV. Народное здравіе. Указаніе средствъ къ сохраненію и поправленію здоровья. (Подробности см. ниже).

V. Смѣсь. Открытія, изобрѣтенія случаи, разныя извѣстія— вообще мелкія статьи. Въ этотъ отдѣлъ входятъ между прочимъ слѣдующія постоянныя статьи:

✓ **1. Школы** воскресныя и другія народныя. Свѣдѣнія о числѣ учащихся, о преподавателяхъ, о предметахъ и средствахъ преподаванія и объ учебныхъ пособіяхъ.

2) Переписка. Редакція обязуется отвѣчать на всѣ основатель-

ные вопросы, касающіеся народнаго образованія и школъ, и помѣщать замѣтки и письма о народномъ бытѣ вообще.

3) *Книги*. Указаніе книгъ, предназначаемыхъ для народа, и краткій разборъ ихъ.

Каждый отдѣлъ **Народной Бесѣды** имѣетъ свою нумерацію страницъ, и для большаго удобства употребленія въ школахъ, можетъ сшиваться отдѣльно.

Къ статьямъ, по мѣрѣ надобности, прилагаются рисунки и чертежи.

Программа журнала съ будущаго года пополняется однимъ отдѣломъ—**Народное Здравіе**. Статьи по этому предмету доселѣ помѣщались или въ общемъ отдѣлѣ наукъ, или въ смѣси. Съ будущаго же года отдѣлъ этотъ будетъ виденъ не отрывочно, а послѣдовательно и въ такой полнотѣ, что дастъ каждому читателю возможность изучать способы сохраненія и поправленія здоровья. Сюда войдутъ статьи:

О сложеніи тѣла и настоящихъ его потребностяхъ.—О средствахъ къ укрѣпленію слабаго сложенія и разстроеннаго здоровья.—О воспитаніи дѣтей.—О пищѣ и питъѣ и о способахъ исправлять дурную и добывать здоровую пищу.—Объ одеждѣ и жилищѣ.—О чистотѣ и способахъ удаленія вредныхъ нечистотъ.—О трудѣ и отдыхѣ.—О причинахъ разныхъ болѣзней.—О вліяніи почвы, воды, воздуха, тепла, холода и всего, что окружаетъ человека.—О вліяніи разныхъ занятій и ремеселъ на здоровье, и о средствахъ поправлять вредныя вліянія.—О вредныхъ привычкахъ и разумныхъ, основательныхъ обычаяхъ.—О предохраненіи отъ заразительныхъ и повальныхъ болѣзней.—О здоровѣ нравственномъ.—О душевныхъ болѣзняхъ и ихъ причинахъ.—О содержаніи больныхъ.—О домашнихъ врачебныхъ средствахъ и объ устройствѣ врачебнаго пособія въ деревняхъ.—О спасеніи отъ нечаянныхъ несчастныхъ случаевъ.—О содержаніи и сохраненіи здоровья домашнихъ животныхъ и проч. (Все, что относится до здоровья растений, будетъ входить въ тотъ отдѣлъ, гдѣ помѣщаются статьи о хозяйствѣ).

Сверхъ-того въ теченіи будущаго года подписчики бесплатно получаютъ, въ видѣ особаго приложенія, хорошіи **Домашній лечебники**.

Редакцію отдѣла **Народное здравіе** будетъ авѣдывать **В. В. Дерикеръ** (Василичъ).

Въ прошломъ году мы уже сказали:

«Порѣшное дѣло—что грамотность необходима всѣмъ и каждому: теперь, когда всѣмъ дано человѣческое право свободы, мы видимъ, какъ дорого оплачиваются темные люди за свое непонятіе,—за свою безграмотность. Пришла пора каждому твердо знать свое **право** и свою **обязанность**; а этого не узнаешь съ чужихъ словъ, по наслышкѣ: умѣй самъ прочесть и понять то, что о тебѣ и для тебя написано.

«Съ новымъ правомъ свободы—всѣ обязанности, все хозяйство и весь бытъ человѣка совсѣмъ измѣняются: все должно улучшаться и вестись разумнѣе. Не только что поле хозяина будетъ иначе обрабатываться, животина не по прежнему содержаться, домъ и усадьба перемѣнять свой видъ убогой,—но и вся семья его будетъ иначе жить и воспитываться.

«Какъ именно обрабатывать поле и держать хозяйство; какъ обращаться съ домашними животными; какъ устроить свой домъ; какъ вести и воспитать семью свою; какъ и надъ чѣмъ трудиться, чтобы жить въ довольствѣ,—все это надо знать, всему выучиться. Вольнымъ людямъ надо жить на свѣтѣ не кое—какъ, а по правилу твердому и разумному. Для этого нужна наука; а начало всякой науки—грамота, научающая правильному и твердому разумнѣію слова.»

Грамота съ Божьею помощію уже пошла въ ходъ. Всѣ, даже темные люди поняли, какъ нужна она, и школы часъ отъ часу множатся. Настала пора въ самомъ дѣлѣ науку подавать. **Народная Бесѣда** съ своей стороны будетъ стараться помогать этому дѣлу, объяснять науку въ общепонятномъ видѣ и сообщать всякія полезныя свѣдѣнія, на сколько средствъ хватитъ. Но, книга—мертвое слово; воплотить это слово въ живое дѣло—подвигъ людей мыслящихъ и любящихъ добро. Къ нимъ мы и обращаемся, ихъ содѣйствія просимъ.

Ревностное основаніе школъ по епархіямъ; успѣхъ дѣйствій мирныхъ учреждений; примѣры безкорыстія владѣльцевъ, и видимыя усилія всѣхъ грамотныхъ людей—подаютъ благія и вѣрныя надежды: дѣло разума и добра идетъ впередъ твердо.

Народная Бесѣда издается книжками, каждая по 10 печатныхъ листовъ, то есть по 160 страницъ, и болѣе. Годовая цѣна за **шесть книжекъ** 2 руб. сер. съ пересылкою во всѣ почтовые

конторы. За доставку на домъ въ Петербургъ, по городской почтѣ, прилагается 30 коп. сер.

Жители Петербурга подписываются въ книжныхъ магазинахъ: **Сеньковскаго** и **Комп.** (въ Большой Морской, д. № 20) и **Серно-Соловьевича** (На невомъ проспектѣ, въ д. Петропавловской церкви, № 24) и у прочихъ книгопродавцевъ.

Иногородныхъ просимъ обращаться прямо въ редакцію.

Подписка иногородныхъ производится такъ:

«Прошу выслать **Народную Весѣду** на 1863 годъ: *такой-то* губернии, уѣзда, въ городъ или на станцію, или въ почтовую контору), на имя *такого-то*. — Прилагается 2 рубля (или 00 рублей, за 00 экземпляровъ).»

Надписывать: въ Редакцію Народной Весѣды, въ Петербургъ.

Иногородные, желающіе, чтобы журналъ доставлялся имъ по почтѣ на домъ, гдѣ это возможно, могутъ приплачивать по 30 копѣекъ за годовой экземпляръ въ мѣстную почтовую контору.

Редакція отвѣчаетъ за исправную высылку только тѣхъ экземпляровъ на которые подписка получена прямо въ Редакцію Народной Весѣды.

Статьи и письма—на имя редактора надписываются: **Александрѣ Ѳомичу Погоскому**, въ Редакцію Народной Весѣды, въ Петербургъ.

Вознагражденіе сотрудникамъ за напечатанныя статьи назначается сравнительно такое же, какъ въ лучшихъ нашихъ журналахъ.

Редакторъ Народной Весѣды издаетъ съ Высочайшаго соизволенія, съ 1858 г., **Солдатскую Весѣду**. Такъ какъ нравственные и умственные потребности войска и народа въ сущности одни и тѣ же, то съ 1862 года послѣдній журналъ принялъ размѣры и содержаніе Народной Весѣды, съ необходимыми военно-спеціальными пополненіями.

Редакторъ *А. Погоскій*.

По Высочайшему Его Императорскаго Величества одобренію, представленной Господиномъ Военнымъ Министромъ записки редактора **Солдатской Весѣды** Погоскаго: «о приспособленіи твердо-грамотныхъ

нижнихъ чиновъ, увольняемыхъ отъ службы, къ должности учителей Сельскихъ Школъ подъ руководствомъ священниковъ»—въ **Солдатской Весѣдѣ** и **Народной Весѣдѣ** 1863 г. будутъ объясняемы способы *правильнаго* обученія грамотѣ и первоначальнымъ познаніямъ.

Такое обученіе, не требуя лишнихъ занятій, поможетъ солдату сознательно уразумѣть свой священный долгъ службы, и дастъ ему средство въ отставку быть полезнымъ и почтеннымъ членомъ общества. Честная служба солдата должна быть полезной школой гражданина.

Къ **Солдатской Весѣдѣ** и **Народной Весѣдѣ** 1863 года будутъ приложены краткія, необходимыя для первоначальнаго обученія, руководства.

ВОЕННЫЙ СБОРНИКЪ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

ПО ВЫСОЧАЙШЕМУ ПОВЕЛѢНІЮ.

въ 1862 году.

ВЫХОДИТЬ ежемѣсячно книжками отъ 15 до 20 печатныхъ листовъ въ каждой.

Въ 1863 году, **шестомъ** со времени своего основанія, «Военный Сборникъ» будетъ продолжаемъ по прежней программѣ и на прежнихъ основаніяхъ. Постояннымъ читателямъ этого журнала извѣстно, что онъ имѣетъ цѣлю: распространять въ нашей арміи основательныя свѣдѣнія по всемъ частямъ военнаго дѣла, служить посредникомъ между публикою и тѣми изъ гг. офицеровъ, которые желаютъ,

путемъ гласности, сообщать свои мысли и наблюденія, извлеченныя изъ опыта, и наконецъ быть проводникомъ всего современнаго движенія по военной части.

Съ 1862 года, къ этой обширной задачѣ «Военнаго Сборника» прибавилась новая, весьма важная по своему значенію и по своимъ послѣдствіямъ: журналъ началъ знакомить публику со всеми предположеніями нашего Военнаго Министерства относительно преобразованій, уже предпринятыхъ или предпринимаемыхъ для блага арміи. Рядъ статей, до сихъ поръ напечатанныхъ по этому предмету, можетъ достаточно ознакомить читателей, въ какомъ духѣ и въ какихъ размѣрахъ будутъ и впредь обсуждаемы вопросы, столь близко касающіеся интересовъ всего военнаго сословія.

Вмѣстѣ съ тѣмъ, Редакція «Военнаго Сборника», считаетъ не лишнимъ заявить, что на основаніи Высочайшаго повелѣнія, послѣдовавшаго 8 марта 1862 года, журналъ этотъ, какъ и другія періодическія изданія правительственныхъ учреждений, освобожденъ отъ разсмотрѣнія общей цензуры и издается подъ личною отвѣтственностію своего Редактора и подъ наблюденіемъ Военнаго Министерства.

Редакція уже не разъ высказывала свое убѣжденіе, что успіи ея, какъ бы они ни были велики и добросовѣстны, останутся безплодными въ достиженіи предположенной цѣли, если стремленія ея не будутъ поддерживаться сочувствіемъ нашего военнаго сословія. Это убѣжденіе повторяетъ она и теперь, призывая всехъ просвѣщенныхъ членовъ русской военной семьи къ дружному содѣйствію общему дѣлу, особенно по тѣмъ современнымъ вопросамъ, которые затронуты предположеніями Военнаго Министерства. Съ такимъ сочувствіемъ и съ такимъ содѣйствіемъ неразрывно связано всякое улучшеніе «Военнаго Сборника».

Съ своей стороны Редакція «Военнаго Сборника», всегда, съ истиннымъ удовольствіемъ готова идти навстрѣчу желаніямъ своихъ читателей, всегда готова по своимъ силамъ и средствамъ содѣйствовать всестороннему осуществленію обширной программы журнала.

Программа «Военнаго Сборника», Высочайше одобренная, остается неизмѣнною и въ 1863 году.

I. ОТДѢЛЪ ОФИЦІАЛЬНЫЙ. а) Извлеченія изъ приказовъ Военнаго Министра, главнокомандующихъ арміями, Генераль-Инспек-

тора по инженерной части, Генералъ-Фельцейхмейстера, начальника Штаба по Военно-Учебнымъ заведеніямъ и командировъ корпусовъ. б) Извлечения изъ циркулярныхъ объявленій департаментовъ Военнаго Министерства. в) Тѣ изъ общихъ узаконеній, которыя имѣютъ какое либо соотношеніе съ военнымъ бытомъ.

Въ извлеченіяхъ этихъ будетъ заключаться все относящееся до измѣненія состава войскъ, управленія ихъ, вооруженія, формы одежды и проч., въ такой мѣрѣ, въ какой необходимо знать это каждому офицеру. Такимъ образомъ, отдѣлъ этотъ будетъ служить подручнымъ сборникомъ всѣхъ современныхъ постановленій и узаконеній.

II. ОТДѢЛЪ ВОЕННЫХЪ НАУКЪ. а) Тактика. б) Военная исторія. в) Военная администрація. г) Военная статистика. д) Фортификація и артиллерія.

По тактикѣ будутъ помѣщаемы преимущественно статьи, касающіяся къ разрѣшенію вопросовъ, возбужденныхъ событіями послѣднихъ войнъ, какъ-то: о дѣйствіи въ бою пѣхоты вообще и въ особенности пѣхоты легкой, объ организаціи и употребленіи кавалеріи, артиллеріи, о соотвѣствующихъ современному состоянію военного искусства способахъ обученія войскъ и т. п.

По военной исторіи будутъ помѣщаемы преимущественно описанія и разборы тѣхъ сраженій, въ которыхъ принимали участіе русскія войска. Къ каждому описанію будутъ приложены соотвѣтствующіе карты и планы.

По военной администраціи—все относящееся до управленія и хозяйства войскъ, какъ нашихъ, такъ и иностранныхъ.

По военной статистикѣ и географіи—обзоръ вооруженныхъ силъ различныхъ государствъ; описанія замѣчательнѣйшихъ театровъ войны.

По фортификаціи и артиллеріи будутъ помѣщаемы изслѣдованія различныхъ вопросовъ по отношенію ихъ къ дѣйствію войскъ, избѣгая техническихъ подробностей, для изслѣдованія которыхъ существуютъ у насъ спеціальныя журналы.

III. ОТДѢЛЪ ЛИТЕРАТУРНЫЙ. а) Разказы изъ военнаго быта. б) Записки военныхъ людей (мемуары). в) Путешествія, имѣющія военный интересъ. г) Жизнеописанія замѣчательнѣйшихъ военныхъ людей.

IV. СМѢСЬ. а) Извлечения изъ журналовъ комиссій улучшеній

по военной части. б) Открытія и опыты разнаго рода, за границею и у насъ въ Россіи произведенные. в) Выдержки изъ журналовъ русскихъ и иностранныхъ. г) Библиографическія извѣстія о военныхъ книгахъ и статьяхъ различныхъ журналовъ, выходящихъ на русскомъ, французскомъ, нѣмецкомъ и англійскомъ языкахъ. .) Всѣ нововведенія по военно-административной и строевой части во всѣхъ государствахъ.

Страницы «Военнаго Сборника» открыты, попрежнему, для всѣхъ, желающихъ своими познаніями и наблюденіями содѣйствовать общей пользѣ военной семьи. Только при такомъ дружномъ содѣйствіи и возможно достиженіе важной цѣли органа военныхъ интересовъ—распространенія въ войскахъ раціональных свѣдѣній о военномъ дѣлѣ. Редакція надѣется, что на призывъ ея откликнутся, какъ было до сихъ поръ, всѣ свѣдующіе и образованные офицеры, служащіе и служившіе.

Желающіе помѣщать свои статьи въ «Военномъ Сборникѣ» благоволятъ доставлять ихъ въ Редакцію Сборника». Въ случаѣ одобрѣнія статьи, она будетъ напечатана при первой возможности; въ случаѣ же не одобрѣнія—возвращается автору, по его личному востребованію, или по требованію отъ него лицу, безъ всякихъ объясненій. Редакція принимаетъ на себя обратную пересылку только тѣхъ статей, которыя не могли быть напечатаны, но представляютъ въ какомъ либо отношеніи трудъ замѣчательный. Въ статьяхъ переводныхъ или составленныхъ по нѣсколькимъ сочиненіямъ необходимо обозначать источники, откуда онѣ взяты. Чертежи, прилагаемые къ статьямъ, Редакція проситъ составлять, по возможности, въ форматѣ осьмушки или четверти печатнаго листа.

Вмѣстѣ съ симъ Редакція покорнѣйше проситъ всѣхъ присылающихъ къ ней статьи для печати подписывать имена свои и адреса *четко и ясно*. По желанію авторовъ, имена ихъ могутъ быть скрыты отъ публики и останутся извѣстны только одному редактору. Статьи и письма *неподписанныя* Редакція печатать не можетъ.

Вознагражденіе за статьи, помѣщаемыя въ «Военномъ Сборникѣ», определено: за переводы отъ 12 до 20 руб. сер. съ печатнаго листа, за извлеченія и компіляціи до 30 р. с., а за оригинальныя статьи до 50 р. с. и, въ нѣкоторыхъ случаяхъ, выше.

Авторъ можетъ, сверхъ того, если пожелаетъ, получить безплатно до 25 отдѣльныхъ оттисковъ своей статьи, помѣчая о томъ на самой статьѣ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ.

Подписка на «Военный Сборникъ» принимается:

Въ **С.-Петербургѣ**, въ конторѣ Редакціи «Военнаго Сборника,» на Литейной, домъ Деффера, № 13 и

Въ конторѣ при книжномъ магазинѣ Давыдова, на Невскомъ проспектѣ, наупротивъ арсенала Николаевского Дворца.

«Военный Сборникъ» выходитъ ежемѣсячно, книжками отъ 13 до 20 листовъ въ каждой.

Подписная цѣна за годовое изданіе, или за двѣнадцать книжекъ, *шесть рублей серебромъ*.

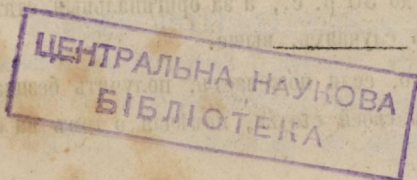
Иногородные подписчики, служащіе въ войскахъ, прилагаютъ за пересылку *пятьдесятъ копѣекъ серебромъ*. Тѣ изъ городскихъ подписчиковъ, которые пожелаютъ, *чтобы журналъ доставлялся имъ на домъ, платятъ за доставку рубль пятьдесятъ копѣекъ серебромъ*.

Редакція «Военнаго Сборника» покорнѣйше проситъ гг. начальниковъ частей доставлять, вмѣстѣ съ требованіями на журналъ, *именные списки* гг. офицеровъ, подписавшихся на «Военный Сборникъ», съ тою цѣлью, чтобы книжки журнала могли быть доставляемы на имя каждаго подписчика, чрезъ Газетную Экспедицію С. — Петербургскаго Почтамта, въ наглухо зашланныхъ пакетахъ, какъ пересылаются всѣ частныя періодическія изданія.

Желающіе имѣть «Военный Сборникъ» за 1859 годъ, съ *картою Италіи*, и за 1860, 1861 и 1862 годы, съ *приложеніями: «Тактика» Грисгейма и «Исторія и тактика кавалеріи» Нолана*, благоволятъ обращаться съ требованіями въ Редакцію.

Главный Редакторъ «Военнаго Сборника,»

Генеральнаго Штаба Генералъ-Майоръ МЕНЬКОВЪ.

16/88

